

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Suomen yleislääkärit GPF ry pitää riittävänä nykyistä lainsäädäntöä, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilla on oikeus ilmoittaa poliisille salassa pidettäviä tietoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhan arviointia ja estämistä varten.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Suomen yleislääkärit GPF ry katsoo, että lakiehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön oma-aloitteisesta ilmoitusvelvollisuudesta vaarantaa hoitosuhteen luottamuksellisuuden ja mahdollisesti nostaa kynnyistä hakeutua tarpeelliseen hoitoon tai estää sen kokonaan. Potilaan tulee voida perustuslain mukaan luottaa terveydenhuollossa asioidessaan, että hänen arkaluontoiset tietonsa pysyvät salassa, ja että hän voi hakeutua hoitoon turvallisesti ja luottamuksellisesti kaikissa tilanteissa sitä tarvitessaan.

Eryteisesti lääkärin näkökulmasta lakiehdotus kajoaa perustavanlaatuisella tavalla lääkärin ammattietiikkaan ja potilas-lääkärisuhteen perustana olevaan luottamukseen ja vaitiolovelvollisuuteen.

Esitys on ristiriidassa perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyyn, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Eryteisesti päihdeongelmaisten, sosiaalisesti syrjäytyneiden tai muutoin huono-osaisten sekä mielenterveysongemista kärsivien henkilöiden hakeutuminen hoitoon ja hoitosuhteen luominen heihin voi muuttua entistä vaikeammaksi, koska edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvat potilaat suhtautuvat viranomaisiin usein hyvin epäluuloisesti. Väkivaltaisten ajatusten ja sellaisilla teoilla uhkailun taustalla voi olla myös potilaan sairaus ja tällaiset puheet voivat kertoa potilaan omasta avuntarpeesta eikä välittömästä uhasta.

Myös todelliset uhkatilanteet ja niiden arvio vaatii salassapitoa. Näissä tilanteissa oikeus ilmoittaa on parempi vaihtoehto kuin velvollisuus, koska tuolloin voidaan harkita oikea-aikainen ilmoitus potilaan hoitoon hakeutumista vaarantamatta. Esimerkiksi perheväkivaltatilanteissa apua tarvitsevat henkilöt, parit tai perheet eivät hakeutuisi avun piiriin, jos avun luottamuksellisuus ei ole turvattu. Lähisuhdeväkivaltatilanteissa täytyy ensiksi saavuttaa luottamuksellinen ilmapiiri ennekuin asioista voidaan puhua. Usein potilas ei kerro vammojen alkuperää vastaanotolla vaan tilanne selviää hiljalleen potilaan oppiessa ja uskaltautuessa luottamaan terveydenhuollon henkilökuntaan.

Lakiesityksestä ei käy selkeästi ilmi, kuinka ilmoitusvelvollisuutta lopulta valvottaisiin ja miten sen rikkomista sanktioitaisiin. Lakiesityksessä todetaan, että virkavelvollisuuden rikkomista koskeva kriminalisointi koskee ainoastaan virkamiehiä. Lakiesitys kohtelee eriarvoisesti virka- ja työsuhteisia sekä ammatinharjoittajina toimivia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia.

Mielestämme lakiesitys on tarpeeton, koska nykyinen lainsäädäntö on riittävä. Toteutuessaan laki olisi hyvin haitallinen potilaan ja hoitavan ammattilaisen luottamussuhteen näkökulmasta.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

-

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Ehdotus siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajilla olisi oikeus ilmoittaa poliisille työntekijäänsä kohdistuneesta rikosepäilystä on kannatettava. Usein työntekijä itse ei uskalla ilmoittaa häneen kohdistuneesta epäilystä rikoksesta esimerkiksi koston tai maalittamisen pelossa. Terveydenhuollon henkilöstö on myös valitettavan tottunut uhkailuun ja väkivaltaiseen käytökseen, että ilmoittaminen unohtuu arjen kiireen keskellä. Oikeus ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta lisää todennäköisesti ilmoituksia ja tekee näkyväksi väkivalta- ja uhkaongelman terveydenhuollossa sekä saattaa useammin rangaistavaksi terveydenhuollon henkilöstöön kohdistuvia rikoksia.

Muut kommentit.

Lakiesityksen vaikutusten arviointi on tehty puutteellisesti eikä sitä ole arvioitu laajemmassa mittakaavassa sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä ei ole riittävää osaamista ja koulutusta, jonka pohjalta arvioida erilaisten tekojen rikosoikeudellisia seuraamuksia. Yksittäisen työntekijän voi olla hyvin vaikeaa arvioida, millaisesta rikoksesta voi saada ilmoitusvelvollisuuden täyttävän rangaistuksen. Esimerkiksi pahoinpitelyllä uhkaaminen voi johtaa lievään pahoinpitelyyn tai pahimmillaan kuolemaan. Mikäli laki tulisi voimaan, täytyisi huolehtia riittävästä koulutuksesta ja varata siihen määrärahoja.

Ruotsissa vuonna 2025 voimaan tulleessa uudessa tietojenluovutuslaissa säädetään valtion viranomaisten, kuntien, alueiden ja eräiden muiden velvollisuudesta antaa tietoja rikostorjuntaviranomaisille niiden rikostorjuntaa koskevia tehtäviä varten. Tiedot, joiden luovuttaminen ei kuitenkaan tietojenluovutuslain perusteella ole mahdollista, ovat muun muassa terveys- ja potilastiedot. Potilastiedot jätettiin lain soveltamisalan ulkopuolelle, jotta hoitosuhteen luottamus ei vaarantuisi. Esitämme, että asiakastietojen käsittelystä annettua lakia uudistettaessa otetaan huomioon hoitosuhteen luottamus ja ilmoitusvelvollisuuden sijaan säädetään mahdollisuus antaa tietoja viranomaisille harkinnan mukaan.

Miettola Elina
Suomen Yleislääkärit GPF ry